

TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARININ SÖZCÜKSEL GÖRÜNÜMLERİNE İLİŞKİN ÖRNEK BİR UYGULAMA

Yrd. Doç. Dr. **Esra Lüle MERT***

Özet

Türkçenin eğitimi ve öğretimi süreci, çok sayıda ögenin birleşiminin ürünüdür. Bu öğelerin başında kullanılan eğitim- öğretim programı ve ders araç- gereçleri gelir. Türkçe dersinin başat araç- gereci Türkçe ders ve çalışma kitaplarıdır. Bu kitapların Türkçenin kullanım olanaklarından doğru ve yeterli düzeyde yararlanması; öğretimi amaçlanan dilin her türlü özelliğini öğrenciye kazandırır ve tanıtır nitelikte olması gerekmektedir. Türkçe öğretimini tümleyen bir süreç olarak sözcük öğretiminde, Türkçe ders ve çalışma kitaplarının önemli araç-gereçler oldukları düşüncesi ışığında, bu çalışmada, 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metinler ve etkinliklerdeki sözcüksel görünümün Güneşli'nin (2011) belirlediği ölçütler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma, üretilmiş bir yapı üzerinde tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırmada ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları sözcüksel görünüm bağlamında incelenmiştir. İncelenen kitaplar Güneşli'nin (2011) beş ana başlıkta, 18 alt başlıkta belirlediği sözcüksel görünüme ilişkin ölçütler doğrultusunda ele alınmıştır. 18 alt başlıktan 6'sı incelenen kitaplarda bulunurken, 9 alt başlık incelenen kitaplarda belirlenmemiştir. 3 alt başlık ise kısmen belirlenmiştir. İncelenen çalışma kitabında %32 oranında sözcük öğretimine yönelik etkinlik belirlenmiştir. Sözcük ve kavram ayrımı iki etkinlikte belirlenmiştir; ancak kavramlaştırmaya yer verilmemiştir. İncelenen kitaplarda metinler bağlamında yabancı sözcük oranı %13 olarak belirlenmiştir. İncelenen çalışma kitabındaki etkinliklerin %15,8'inde öğrencilerin sözcüğün anlamına yönelik yorum ve açıklama yapmaları sağlanmıştır. %12,6 oranındaki etkinlikte ise öğrencilerin yeni öğrendikleri sözcükleri kullanmalarına olanak sağlanmıştır. Belirlenen oranların yeterli düzey ve çeşitlilikte olmadıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sözcük öğretimi, kavram öğretimi, Türkçe ders kitabı, Türkçe çalışma kitabı.

* Adıyaman Üniversitesi, Türkçenin eğitimi ve öğretimi anabilim dalı

AN APPLICATION EXAMPLE RELATED WITH LEXICAL VIEW OF TURKISH LESSON AND STUDY BOOKS

Abstract

Turkish language teaching includes many critical elements such as curriculum and books as learning tools. These books should provide Turkish usage opportunities and introduce all properties of the target language. In vocabulary teaching, a complimentary process in Turkish teaching, in light of the consideration that Turkish text and study books are important tools, the aim of the current study is to examine the lexical view in the texts and activities in 8. grade Turkish text and study books in context of the measures determined by Güneşli (2011). This research is a descriptive research in “scanning on a produced structure” model. In the research; primary education 8th grade Turkish text and study books were examined in context of lexical view. The books were examined in direction of measures related with lexical view determined by Güneşli (2011) under 5 main headlines and 18 sub headings. While 6 out of 18 sub headings were found in the examined books, 9 sub headings could not be detected in the examined books. 3 sub headings were partially detected. In the examined study book, the ratio of activities related with word teaching is 32%. Word and concept differentiation is detected in 2 activities but conceptualization did not take place. In the examined books, ratio of foreign words was determined as 13% in context of the texts. In 15,8% of the activities in the examined study books the students were assured to make comment and explanation about the meaning of the word. In 12,6% of the activities the students were given the opportunity to use the words which they recently learned. It was observed that the determined ratios are not in sufficient level and variety.

Key words: Word teaching, concept teaching, Turkish text book, Turkish study book.

Giriş

Türkçenin eğitimi ve öğretimi süreci, çok sayıda ögenin birleşiminin ürünüdür. Bu ögelerin başında kullanılan eğitim- öğretim programı ve ders araç- gereçleri gelir. Türkçe dersinin başat araç- gereci Türkçe ders ve çalışma kitaplarıdır. (Özbay 2000) Bu kitapların Türkçenin kullanım olanaklarından doğru ve yeterli düzeyde yararlanması; öğretimi amaçlanan dilin her türlü özelliğini öğrenciye kazandırır ve tanıtır nitelikte olması gerekmektedir.

Çotuksöken'e (2003) göre eğitim: “Planlı programlı olarak önceden belirlenmiş davranış biçimlerinin öğretim süreçlerinde bireylere kazandırılmasını amaçlar”. Solak ve Yaylı'ya (2009) göre ülkelerin eğitim alanındaki başarısı hazırlanan ders programlarının niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Yeni Türkçe programında (MEB 2006: 3) Türkçe dersinin temel yaklaşımı şöyle belirtilir: Türkçe dersi öğretim programında yaklaşım olarak, öğrenme sürecinde öğrencinin birikim ve deneyimlerinden hareketle sorunlara çözümler üretmesi, öğrenme- öğretme etkinlikle-

rinde öğrencinin gelişim düzeyinin dikkate alınması, dolayısıyla değerlendirmede öğretim sürecindeki gelişimin önemli olduğu benimsenmiştir.

Kocaman'a (1983) göre: Anadili öğrencisinden beklediğimiz daha eksiksiz, daha ince bir dil edimidir; bu bakımdan daha ayrıntılı ve geliştirilmiş yöntemler kullanmak, metin seçiminde daha özenli davranmak gerekir. Öğrencilerin anadili eğitimi ve öğretimi sürecinde karşılaştıkları temel araç- gereç Türkçe ders kitaplarıdır. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nde (1995) ders kitabı, "her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser" olarak tanımlanır. Demirel ve Kıroğlu (2005: 2) ise ders kitabını şöyle tanımlar: "Bir eğitim programında yer alan kazanım, içerik, öğrenme- öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali". Kılıç ve Seven'e (2006: 17-19) göre: "Birçok ders aracının işlevini yerine getirme konumunda olan ders kitapları, öğretim programının hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun araçlardır". Öğrenci çalışma kitapları ise öğrencilerin ilgili ders içinde ve ders dışında yararlanabilecekleri kaynaklar olarak tanımlanabilir. Kılıç ve Seven'e (2006) göre öğrenci çalışma kitaplarının hazırlanmasında ders kitabı ile uyumuna ve etkinliklerin öğrenci düzeyine uygunluğuna, nitelik ve niceliğine dikkat edilmelidir. Çalışma kitaplarında farklı soru türleri bulunmalı, soruların yanında oyunlara, bulmacalara ve eğlendirici etkinliklere yer verilmeli, kitapların görselliğini ve ilgi çekiciliğini arttırıcı renkli öğeler sunulmalıdır. Araç- gereçler öğrenmenin hızına, kalıcılığına ve işlevselliğine etki eder. Anadili eğitimi ve öğretiminin temel amacı, belirlenen kazanımlar doğrultusunda etkin ve doğru bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayabilmektir. Bu bağlamda anadili derslerinde Özbay'a (2000) göre en çok kullanılan araç- gereç %94,4 oranıyla ders kitaplarıdır. Ur'a (1996) göre ders kitapları öğrenme- öğretme süreçlerini düzenleyici ve zamanlayıcı yönüyle öğretim programlarının iskeleti gibidir.

Türkçe ders ve çalışma kitaplarının öncelikli özelliği, kullandıkları dilin doğru ve başarılı örneklerini sunabilir olmalarıdır. Bu bağlamda, bu kitaplarda kullanılan dilin belirleyicisi olan sözcüklerin de doğru seçilmesi ve her yönüyle tanıtılıp öğretilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın çıkış noktası olan, Güneşli'nin (2011) sözcük öğretimine yönelik tasarladığı değerlendirme ölçütleri sözcük ve kavram ilişkisi ile başlar. Sözcük öğretimi kavram öğretimi sürecini tamamlayan, öğretilmesi beklenen kavramı somutlaştıran bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavram ve sözcük dilsel dünyaya özgüdür. Kavramlar dilden dile değişim göstermezken, sözcükler değişim yaşar. Vardar (2002: 132) kavramı şöyle tanımlar: ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım. Sözcük öğretiminin temelinde kavram gelişimi yer alır. Ülgen (2004) ve Uzun (2010) kavram gelişimini "kavram oluşturma" ve "kavram kazanma" olarak ikiye ayırmıştır. Kavram oluşturma; kavramın sözle ifade edilmeyip kavramın özelliklerini belleğe yerleştirmektir. Kavram kazanma ise kavramın adını söyleme ve kendisini tanımadır. Başkan (2003) ise kavram ve sözcük üzerine şunları söyler: Kavramlar insan beyninde oluştuğuların-

dan, bunların bu veya şu biçimde dışarı vurulmaları ve aktarılması gerekir. Bunun için insan türünün gelişmesi sürecinde en uygun yol, sözlü göstergeler olan sözcükler olmuştur.

Güneyli'nin (2011) belirlediği ölçütlerde, Türkçe sözcük kullanımı başlığında Türkçe ders kitaplarında yabancı sözcük kullanımının en az düzeye indirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Demirel, Kıroğlu vd. (2005) Türkçe ders kitaplarının öğrencilerde dil sevgisi ve bilincini geliştirmede en önemli araç olduğuna dikkat çeker. Kitaplarda sözcüklerin Türkçe karşılıklarının kullanılmasının gereğine değinilirken, sözcük kullanımında tutarlılığın önemi de vurgulanır. Kitapta “özgürlük” kullanılmışsa yalnızca bu sözcük yeğlenmelidir. “Özgürlük” ve “hürriyet” sözcükleri bir arada kullanılmamalıdır. Aslan (2006) ise yabancı sözcük kullanma eğiliminin önüne geçilmesinin Türkçe ders kitaplarında kullanılacak dil ile sağlanabileceğini belirtir.

Türkçe ders kitabında kullanılacak sözcüklerin seçimi ana başlığında, bilişsel ve dilsel gelişime uygunluk alt başlıklarında, ilköğretim ikinci dönem öğrencilerinin bilişsel ve dilsel gelişim özellikleri dikkate alınmıştır. Bu dönem öğrencileri Piaget'ye göre “soyut işlemler”, Bruner'e göre “sembolik dönem”de yer almaktadır. Güneyli'ye (2011) göre bu dönem için hazırlanmış Türkçe ders kitabında soyut kavram ve sözcükler kullanılmalı; çocukların anlamını bilmediği sözcükler karmaşık durumları çözebilme yetisini kullanabileceği biçimde sunulmalı; bu sözcüklerin sayıları aşamalı olarak arttırılmalı; öğrencilerin sözcüklerin anlamlarını tahmin edebilmelerine olanak verilmelidir.

Türkçe ders kitaplarında, sözcüklerin kullanım sıklığı, somutluk durumları önemlidir; ayrıca imgelem, çağrışım düzeyleri yüksek olan sözcüklere öncelikle yer verilmelidir. Çağrışım kavramı, Tekcan ve Göz'e (2005) göre: bir sözcüğün bireye ilk anımsattığı sözcüklerin listesidir. İmgelem ise sözcüğün öğrencinin zihninde uyandırdığı tasarımlar olarak tanımlanabilir.

Farklı sözvarlığı öğelerini örneklendirme alt başlığında Türkçe ders kitaplarının sözvarlığı açısından zengin olmasının sözcük ve kavram edinimi açısından önemi üzerinde durulmaktadır. Aksan'a (2003: 15) göre: “Sözvarlığı denince akla ilk gelen, elbette sözcük olacaktır. Sözvarlığından ilk anlaşılan sözcükler olsa da bir dilin sözvarlığını sadece sözcükler oluşturmaz. Sözvarlığında sözcüklerin dışında çok sayıda öge yer alır. Deyimler, atasözleri, ikilemeler bunlardan birkaçıdır”. Türkçe ders ve çalışma kitaplarında da bu öğelerin tümü örneklendirilebilmelidir.

Sözcük inceleme ana başlığında; Türkçe ders kitaplarındaki sözcükler ses ve ses üstü birimlere göre, biçime göre, sözdizimine göre, anlama göre, kullanıma göre incelenmiştir. Ergenç'e (2002) göre ses üstü birimler sesin yeğinliğinden, yüksekliğinden, süresinden kaynaklanır ve süre, kavşak, durak, ton, ezgi ve vurgu bürün öğeleridir. Adalı'ya (2004) göre biçimbirimde “öncül- ardıl”, “özgür- bağımlı”, “sözcüksel- görevsel” ve “türetim- işletim ardılları” başlıkları bilinmelidir. Börekçi'ye (1999) göre ise hangi sözcüğün hangi görevde kullanıldığının bilinmesi gerekmektedir. Sözdiziminin tümcenin anlamındaki belirleyici özelliği de Türkçe ders kitabı yazarlarının ele alması gereken konulardandır. Türkçe ders kitaplarındaki sözcüklerin ad aktarması, deyim aktarması, temel- yan anlam, kişileştirme, anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam başkalaşması, eş anlam, zıt anlam, somut anlam, soyut anlam, sesteşlik, yakın anlam, genel- özel anlam bakımından da ince-

lenmesi gerekir. Sözcük öğretimi ana başlığında; sözcük öğretiminde farklı yaklaşımlardan yararlanılmasının gereği üzerinde durulmuştur. Yıldız vd (2008) kavram ve sözcük öğrenmeyle ilgili yaklaşımlar sunmuştur: Şartlanma, aktarma, bağlam, genelleme, belirginleştirme, ayırt etme, tanımlama, anlamlı hâle getirme, sınıflandırma bunlardan bazılarıdır.

Türkçe öğretimini tümleyen bir süreç olarak sözcük öğretiminde, Türkçe ders ve çalışma kitaplarının önemli araç- gereçler oldukları düşüncesi ışığında, bu çalışmada, 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metinler ve etkinliklerdeki sözcüksel görünümün Güneyli'nin (2011) belirlediği ölçütler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın problem tümcesi "incelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki metinler ve etkinlikler Türkçe öğretimini tümleyen bir süreç olarak sözcük öğretimi bağlamında sistemli bir izleneye göre mi tasarlanmıştır?" olarak belirlenmiştir. Araştırmanın problemi ışığında çözümlenen alt problemler şunlardır:

1. 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metinler ve etkinlikler belirlenen ölçütlere uygun mudur?

2. 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metin ve etkinliklerin sözcük öğretimine ilişkin belirlenen ölçütlere uyum oranları ve örnek kullanımlar nelerdir?

3. 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları sözcüksel görünüm bağlamında sistemli bir izleneye oluşturulmuş mudur?

Yöntem

Bu araştırma, üretilmiş bir yapı üzerinde tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Veri Kaynağı

Tarama modeline dayalı bu çalışmanın veri kaynağı, 2012- 2013 eğitim- öğretim yılında Malatya ilindeki 8. sınıf öğrencilerine Türkçe ders ve çalışma kitabı olarak dağıtılan kitaplarda yer alan metinler ve sözcük öğretimine yönelik etkinliklerdir. Araştırmada ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları sözcüksel görünüm bağlamında incelenmiştir. 8. sınıf ders ve çalışma kitaplarının incelenmesinin nedeni, 8. sınıfın ilköğretimden ortaöğretime geçişte son sınıf düzeyi olmasıdır. Bu gerekçe ile araştırmada ilköğretim 8. sınıf düzeyinde Türkçe ders ve çalışma kitapları kullanılmıştır.

Çalışmada, kaynak olarak Güneyli'nin (2011) sunduğu sözcüksel görünüme ilişkin ölçütler temel alınmıştır.

Ulamların (Kategorilerin) ve Alt Ulamların Oluşturulması

Ulamlar ve alt ulamlar oluşturulurken araştırmacı öncelikle alan bilgisinden ve aynı amaçla yapılan başka çalışmalardan yararlanmıştır (Çotuksöken 2000; Güneş 2002; Ülgen 2004; Yalçın 2005; Arslan 2006; Aslan 2006; Demirel 2007; Yıldız 2008; Keklik 2010; Güneyli 2011;).

Güvenirlilik ve Verilerin Çözümlemesi

Araştırma için kullanılan kodlamanın güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla 19 metin içerisinde rastlantısal olarak seçilen 2'si ve sözcük öğretimine yönelik 10 etkinlik, iki araştırmacı tarafından çözümlenmiş; araştırmacılar arasındaki tutarlılığın güvenilir olduğu (%96) görülmüştür (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bunun için aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Uzlaşma sayısı}}{\text{Uzlaşma} + \text{Uzlaşmama sayısı}}$$

Metinler, “içerik çözümlemesi” yöntemiyle incelenmiştir. İçerik çözümlemesi, birbirine benzeyen verileri belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları anlaşılabilir bir düzene sokarak yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Nitel çözümlemede verilerin içeriklerini keşfetmeye yönelik çözümleme için kodlama ilk ve aslı bir işlemdir (Punch, 2005: 193).

Araştırmada, Güneylî'nin (2011) 5 ana başlıkta belirlediği her bir ölçütün karşısındaki kutucuğa, özellik metinde bulunuyorsa “X” imi, bulunmuyorsa “-“ imi, kısmen bulunuyorsa “K” imi konmuştur. Güneylî (2011) sözcüksel görünüme ilişkin ölçütleri “Temel kavramlar”, “Türkçe sözcük kullanımı”, “Sözcük seçimi”, “Sözcük inceleme”, “Sözcük öğretimi” olmak üzere beş ana başlıkta incelemiştir. “Temel kavramlar” başlığında incelenen Türkçe ders ve çalışma kitabı 2 alt başlıkta ele alınmıştır. Bunlar “sözcük ve kavram ayrımını temel alma”, “kavramlaştırmaya yer verme” alt başlıklarıdır. “Türkçe sözcük kullanımı” ana başlığında ise “Türkçe sözcük kullanımı” alt başlığı verilmiştir. “Sözcük seçimi” ana başlığında 7 alt başlık ele alınmıştır. Bunlar “Bilişsel gelişime uygunluk”, “Dil gelişimine uygunluk”, “Sözcüklerin kullanım sıklığını dikkate alma”, “İngelem durumuna görelilik”, “Somutluk durumuna görelilik”, “Çağırışım durumuna görelilik”, “Farklı sözvarlığı öğelerini örneklendirme” alt başlıklarıdır. “Sözcük İnceleme” ana başlığında 5 alt başlık bulunmaktadır. Bu alt başlıklar “Ses ve ses üstü birimlere göre inceleme”, “Biçime göre inceleme”, “Sözdizimine göre inceleme”, “Anlama göre inceleme”, “Kullanıma göre inceleme”dir. “Sözcük öğretimi” ana başlığında 4 alt başlık vardır. Bunlar “Farklı yaklaşımlara yer verme”, “Amaçlara uygunluk”, “Dil becerileri ile ilişkilendirme”, “Farklı yöntem- teknik, araç- gereç ve etkinliklere yer verme” alt başlıklarıdır.

Bulgular

Birinci alt problem: 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metinler ve etkinlikler belirlenen ölçütlere uygun mudur?

Birinci alt problem ilişkin bulgular Çizelge 1’de verilmiştir:

Çizelge 1. İncelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki metinlerin ve sözcük öğretimine ilişkin etkinliklerin Güneşli'nin (2011) belirlediği ölçütlere uygunluk durumları

Ölçütler		8. Sınıf
Temel Kavramlar	Sözcük ve kavram ayrımını temel alma	X
	Kavramsallaştırmaya yer verme	-
Türkçe Sözcük Kullanımı	Türkçe sözcük kullanımı	K
Sözcük Seçimi	Bilişsel gelişime uygunluk	X
	Dil gelişimine uygunluk	X
	Sözcüklerin kullanım sıklığını dikkate alma	-
	İmgelem durumuna görelik	-
	Somutluk durumuna görelik	-
	Çağrışım durumuna görelik	-
	Farklı sözvarlığı öğelerini örneklendirme	X
Sözcük İnceleme	Ses ve ses üstü birimlere göre inceleme	-
	Biçime göre inceleme	X
	Sözdizimine göre inceleme	-
	Anlama göre inceleme	X
	Kullanıma göre inceleme	-
Sözcük Öğretimi	Farklı yaklaşımlara yer verme	K
	Dil becerileri ile ilişkilendirme	-
	Farklı yöntem- teknik, araç- gereç ve etkinliklere yer verme	K

İkinci alt problem: 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metin ve etkinliklerin sözcük öğretimine ilişkin belirlenen ölçütlere uyum oranları ve örnek kullanımlar nelerdir?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında belirlenen 196 etkinliğin 63'ü sözcük ve sözcük öğretimiyle ilişkilidir. Çalışma kitabında, %32 oranında sözcük öğretimine ilişkin etkinliğe yer verilmiştir.

A.Temel Kavramlar

A.1.Sözcük ve kavram ayrımını temel alma

A.1.1.Kitapta sözcük ve kavram ayrımı belirgin mi? Sözcük ve kavram ifadeleri ayrı ayrı mı kullanılmış, yoksa birbirine karıştırılmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında “kavram” ve “sözcük” ayrımı iki etkinlikte belirlenmiştir. İlk etkinlikte (Şahin 2011: 141) “yazı kavramının alanına giren sözcükleri bularak yazınız.”, ikinci etkinlikte (Şahin 2011: 167) “ço-

cukluk dönemi” kavram alanına giren sözcükleri yazınız” biçiminde kavram- sözcük ayırımına değinilmiştir.

A.2.Kavramsallaştırmaya yer verme

A.2.1.Kitaptaki sözcüklerin anlam açısından benzerlik ve farklılıkları ele alınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözcüklerin anlam açısından benzerlik ve farklılıklarına değinilmemiştir.

B. Türkçe Sözcük Kullanımı

B.1. Kitapta yabancı sözcüklere yer verilmiş mi?

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 19 metindeki toplam sözcük sayısı, yabancı sözcük sayısı ve yabancı sözcüklerin yüzde oranları aşağıda verilmiştir.

Çizelge 2. İncelenen Türkçe ders kitabındaki metinlerin sözcük sayılarına ilişkin çıkarımlar

8. Sınıf			
Metinler	Toplam sözcük sayısı	Yabancı sözcük sayısı	Yabancı sözcük oranı
Meraklı Pandora ve Konuşan Sandık	648	75	12
Aşk Mektupları	416	64	15
Kazılık Dağı'nın Aslanı Boğaç Han	856	69	8
Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler	727	178	24
Atatürk	748	145	19
Akılcılık, Bilim, Eğitim	554	71	13
Türkiye'nin Jeopolitik Değeri	281	75	27
Doğa Dedi ki	88	23	26
Güney ve Batı Anadolu Ormanları (Ya- nıyoruz- Dünya Yuvarlakmış)	233	24	10
Dünya Yuvarlakmış	449	20	4
Ceviz	669	85	13
Birlikte	75	16	21
Çalığışu	866	161	19
Tarihin Tanığı Yazı	652	66	10
Tatlı Dil	583	72	12
Bayan Hardy	458	49	11
Çocuktum Ufacıktım, Top Oynadım Acıktım	584	59	10
Güney Amerika Gezi İzlenimleri	817	48	6
Hayalinizdeki Oda	649	94	14
TOPLAM	10.353	1.394	13

B.2.Kitaptaki yabancı sözcüklerin Türkçe karşılığı var mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler” adlı metinde “hasbihâl” sözcüğüne “söyleşi” karşılığı verilmiştir. Bu kullanım dışında herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

B.3.Sözcüklerin hem Türkçe hem de yabancı dildeki karşılığına kitapta rastlanıyor mu?

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitabında yabancı sözcüklerin Türkçedeki sesletim karşılıkları verilmiştir; ancak bu uygulama metinlerin hepsinde yapılmamıştır. “Aşk mektupları” adlı metinde “post-restant” sözcüğünün Türkçedeki sesletimi ayraç içinde sunulmamıştır. “Hayalimdeki oda” adlı metinde yabancı bir sözcük olan “heavy (hevi)” biçiminde sunulmuştur. “Güney Amerika Ormanları” adlı metinde ise yabancı sözcükler olan “Machu Picchu (Maku Pikçu), Cuzko (Kuzko), Francisko Pizaro (Fransisko Pizaro)” biçiminde sunulmuştur.

C. Sözcük Seçimi

C.1. Bilişsel gelişime uygunluk

C.1.1. Öğrencilerin sözcüklerin anlamlarını kestirmelerine olanak tanınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında belirlenen 9 etkinlikte (Şahin 2011: 21, 32, 53, 60, 68, 69, 97, 127, 167) öğrencilerin sözcüklerin anlamlarını kestirmelerine olanak tanınmıştır. Bu etkinliklerin 5’inde verilen, anlamının bilinmediği varsayılan sözcüğün, öğrencinin tahmin edeceği anlamı ve sözlükten bulup yazacağı anlamı belirteceği başlıklar oluşturulmuştur. 4’ünde ise sözcük ya da sözcük gruplarıyla bunların anlamlarının eşleştirilmesi istenmiştir.

C.2.Dil gelişimine uygunluk

C.2.1.Kitaptaki sözcüklerin bireysel yorum ve açıklamaya bağlı olarak tanımlanmasına olanak sağlanmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında belirlenen 11 etkinlikte (Şahin 2011: 21, 32, 33, 53, 60, 68, 69, 85, 97, 127, 167) öğrencilerin bireysel yorum ve açıklamalarına bağlı tanımlamalar yapmalarına olanak sağlanmıştır. Bu etkinliklerin Bu etkinliklerin 5’inde verilen, anlamının bilinmediği varsayılan sözcüğün, öğrencinin tahmin edeceği anlamı ve sözlükten bulup yazacağı anlamı belirteceği başlıklar oluşturulmuştur. 4’ünde ise sözcük ya da sözcük gruplarıyla bunların anlamlarının eşleştirilmesi istenmiştir. 1 etkinlikte (Şahin 2011: 33) altı çizili sözcük gruplarının örtülü anlamlarının açıklanması istenmiştir. 1 etkinlikte ise (Şahin 2011: 85) sözcüklerdeki anlam olayını sözcüğün anlamı ışığında bulmaları istenmiştir.

C.2.2.Yeni öğrenilen sözcüklerin öğrenciler tarafından kullanılmasına olanak tanınmış mıdır?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında belirlenen 8 etkinlikte (Şahin 2011: 22, 28, 53, 65, 79, 85, 98, 111) öğrencilerin yeni öğrenilen sözcükleri

kullanmalarına olanak sağlanmıştır. Bu etkinliklerde, öğrencilerin anlamı bilinmeyen sözcüğü tümce içerisinde kullanması istenmiştir.

C.3.Sözcüklerin kullanım sıklığını dikkate alma

C.3.1.Kitapta en sık geçen sözcükler sırasıyla hangileridir?

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 19 metinde kullanılan toplam sözcük sayısı, en çok ve en az yinelenen sözcükler ve yinelenme sayıları aşağıda verilmiştir:

Çizelge 3. İncelenen Türkçe ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yinelenen sözcükler ve bu sözcüklerin yinelenme sayıları

8. Sınıf				
Metinler	Toplam sözcük sayısı	En çok yinelenen sözcük	Kaç kez yineleni	En az yinelenen sözcük
Meraklı Pandora ve Konuşan Sandık	648	Bir	28	487 sözcük 1 kez yineleni
Aşk Mektupları	416	Bir	24	330 sözcük 1 kez yineleni
Kazılık Dağı'nın Aslanı Boğaç Han	856	Bir	48	678 sözcük 1 kez yineleni
Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler	727	Ve	51	586 sözcük 1 kez yineleni
Atatürk	748	Bir	44	604 sözcük 1 kez yineleni
Akılcılık, Bilim, Eğitim	554	Ve	30	452 sözcük 1 kez yineleni
Türkiye'nin Jeopolitik Değeri	281	Ve	21	222 sözcük 1 kez yineleni
Doğa Dedi ki	88	Bu	8	80 sözcük 1 kez yineleni
Güney ve Batı Anadolu Ormanları (Yanıyoruz-Dünya Yuvarlakmış)	233	Ve	8	191 sözcük 1 kez yineleni
Dünya Yuvarlakmış	449	Bir	33	344 sözcük 1 kez yineleni
Ceviz	669	Bir	32	528 sözcük 1 kez yineleni
Birlikte	75	Başka	9	75 sözcük 1 kez yineleni
Çalikuşu	866	Bir	52	686 sözcük 1 kez yineleni
Tarihin Tanığı Yazı	652	Bir	23	516 sözcük 1 kez yineleni
Tatlı Dil	583	Tatlı	35	452 sözcük 1 kez yineleni
Bayan Hardy	458	Bir	26	365 sözcük 1 kez yineleni
Çocuktum Ufacıktım, Top Oynadım Acıktım	584	Bir	34	477 sözcük 1 kez yineleni
Güney Amerika Gezi İzlenimleri	817	Bir	32	671 sözcük 1 kez yineleni
Hayalinizdeki Oda	649	Bir	39	541 sözcük 1 kez yineleni

İncelenen 19 metinden 12'sinde "bir", 4'ünde "ve", 1'inde "bu" sözcükleri en sık kullanılan sözcüklerdir. En az yinelenen sözcük metin içerisinde 1 kez yinelenen sözcüklerdir.

C.3.2.Kitapta kullanım sıklığı çok olan sözcüklerin öğretimine yer verilmiş

mi?

Kullanım sıklığı en çok olan sözcükler “bir, bu, ve” sözcükleridir. Bu sözcüklerin öğretimlerine yer verilmemiştir.

C.3.3. *Kitapta kullanım sıklığı az olan sözcüklerin öğretimine yer verilmiş mi?*

Kullanım sıklığı az olan sözcükler her metinde 1 kez yinelenen sözcüklerdir. Kitapta, bu sözcüklerin de sistemli bir biçimde öğretimine yer verilmemiştir. İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 19 metinde de sözcüklerin sıklıkları bağlamında sistemli bir kullanım söz konusu değildir.

C.4. *İmgelem durumuna görelik*

C.4.1. *Kitaptaki sözcüklerin öğrencilerin zihninde ne gibi tasarımlar uyandırdığı üzerinde durulmuş mu?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözcüklerin öğrencilerin zihninde uyandırdığı tasarımlar üzerinde durulmamıştır.

C.4.2. *Kitaptaki soyut sözcüklerin anlamları belirginleştirilmiş mi?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında kullanılan sözcükler somut-soyut olarak sınıflandırılmamıştır.

C.5. *Çağrışım durumuna görelik*

C.5.1. *Kitaptaki anlamı bilinmeyen sözcüklerin hangi sözcükleri çağrıştırdığı üzerinde durulmuş mu?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında “kavram” ve “sözcük” ayrımı ışığında kavram alanları bağlamında çağrışım yapan sözcüklere yer verilmiştir. İki etkinlikte bu belirleme saptanmıştır. İlk etkinlikte (Şahin 2011: 141) “yazı kavramının alanına giren sözcükleri bularak yazınız.”, ikinci etkinlikte (Şahin 2011: 167) “çocukluk dönemi” kavram alanına giren sözcükleri yazınız” biçiminde sözcük ya da sözcük grubunun hangi sözcükleri çağrıştırdığına değinilmiştir.

C.6. *Farklı Sözvarlığı Ögelerinin Örneklenmesi*

C.6.1. *Kitapta ikileme, deyim, atasözü, özdeyiş, kalıpsöz, argo ve terimlerin öğretimine yer verilmiş mi?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında 8 etkinlikte deyim öğretimine (Şahin 2011: 13, 22, 85, 97, 98, 111, 172, 173), 3 etkinlikte atasözü öğretimine (Şahin 2011: 26, 68, 98), 1 etkinlikte ise özdeyiş kavramının öğretimine (Şahin 2011: 67) yer verilmiştir.

C.6.2. *Kitapta hangi ikileme, deyim, atasözü, özdeyiş, kalıpsöz, argo ve terimlere yer verilmiş?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitabında 199 deyim, 32 atasözü belirlenmiştir. İkileme, özdeyiş, kalıpsöz kullanımı da söz konusudur; ancak argo sözcük kullanımına rastlanmamıştır.

C.6.3. *Kitaptaki ikileme, deyim, atasözü, özdeyiş, kalıpsöz, argo ve terimlerin anlamsal ve biçimsel özellikleri ele alınmış mı?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözvarlığı ögelerinin anlamsal ve biçimsel özellikleri kuramsal çerçevede incelenmemiştir.

C.6.4. *Kitapta farklı metin türlerinde (masal, bilmece vb.) yer alan sözvarlığı ögeleri örneklenmiş mi?*

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında masal, bilmece türlerine özgü sözcükler ögeleri örneklendirilmemiştir.

C.6.5.Kitapta bölgesel dil kullanımlarına özgü sözcüklere yer verilmiş mi?

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde bölgesel dil kullanımlarına yer verilmemiştir.

D. Sözcük İnceleme

D.1. Ses ve Ses üstü birimler

D.1.1.Kitapta sözcüklerin doğru sesletilmesine ilişkin alıştırmalara yer verilmiş mi?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözcüklerin doğru sesletilmesine ilişkin alıştırmalara rastlanmamıştır.

D.1.2.Kitapta kavşak, durak, vurgu, ton, ezgi gibi ses üstü birimlerin incelenmesine ilişkin alıştırmalara yer verilmiş mi?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında ses üstü birimlerin incelenmesine ilişkin alıştırmalara yer verilmemiştir.

D.2. Biçim

D.2.1.Kitaptaki sözcüklerde öncül-ardıl biçimbirimler (kök ve ekler) ele alınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında 1 etkinlikte (Şahin 2011: 19) sözcüklerdeki öncül- ardıl biçimbirimler örneklendirilmiştir.

D.2.2.Kitaptaki sözcüklerde özgür (ad, sıfat, zamir, zarf, bağlaç, edat) -bağımlı (fiil, ek) biçimbirimler ele alınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında 1 etkinlik (Şahin 2011: 58) özgür biçimbirimlerden zamirlere ilişkindir. 1 etkinlikte ise (Şahin 2011: 114) ad ve fiil ayrımına değinilmiştir.

D.2.3.Kitaptaki sözcüklerde sözlüksel (fiil, ad, sıfat, zarf) -görevsel (edat, zamir, ek) biçimbirimler ele alınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında 1 etkinlik (Şahin 2011: 58) görevsel biçimbirimlerden zamirlere ilişkindir. 1 etkinlikte ise (Şahin 2011: 114) sözlüksel biçimbirimlerden ad ve fiil ayrımına değinilmiştir.

D.2.4.Kitaptaki sözcüklerde türetim-işletim ardılları (yapım-çekim eki) ele alınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında türetim ardıllarının öğretilmesine yer verilmezken; işletim ardılları 1 etkinlikte (Şahin 2011: 51) ele alınmıştır.

D.2.5.Kitapta sözcük türleri (ad, sıfat, adıl, belirteç...) ile ilgili alıştırmalara yer verilmiş mi?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında 1 etkinlik (Şahin 2011: 58) zamirlere ilişkindir. 1 etkinlikte ise (Şahin 2011: 114) ad ve fiil ayrımına değinilmiştir.

D.3. Sözdizimi

D.3.1.Kitaptaki sözcükler tümceden ayrılarak mı, yoksa ayrılmadan mı

incelenmiş?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında öğretimi amaçlanan sözcükler tümcelerden bağımsız incelenmiştir.

D.3.2.Sözdizimindeki hareketliliğe bağlı olarak sözcüğün tümcedeki etkisinin (anlam veya görev) değişebileceği üzerinde durulmuş mu?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözdiziminin hareketliliği ilkesinin sözcüklerin anlam ve görevlerinde değişikliğe neden olabileceğine değinilmemiştir.

D.4.Anlam

D.4.1.Kitaptaki sözcüklerin gerçek (temel, yan anlam) ve mecaz anlamları ele alınmış mı?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında yer alan 5 etkinlikte (Şahin 2011: 13, 85, 91, 172, 177) sözcüklerin mecaz ve gerçek anlam ayrımları ele alınmıştır.

D.4.2.Kitaptaki sözcüklerin anlam olayları (ad aktarması, deyim aktarması, kişiselleştirme...) üzerinde durulmuş mu?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında 4 etkinlikte (Şahin 2011: 33, 79, 100, 156) anlam olaylarına değinilmiştir. Bu etkinliklerde kişileştirme, deyim aktarması, benzetme anlam olayları örneklendirilmiştir.

D.4.3.Kitaptaki sözcüklerin anlam ilişkileri (eşanlam, zıt anlam, sesteşlik...) üzerinde durulmuş mu?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında yer alan 3 etkinlikte (Şahin 2011: 13, 100, 140) eş anlam, zıt anlam ayrımına değinilmiştir.

D.5.Kullanım

D.5.1.Kitaptaki sözcükler bağlam içerisinde mi, yoksa bağlamdan koparılarak mı incelenmiş?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında öğretimi amaçlanan tüm sözcükler bağlam dışında incelenmiştir.

D.5.2.Kitaptaki sözcüklerin etkisinin kullanıldığı durumlara (resmi ortam, arkadaş ortamı...) göre değişebileceği üzerinde durulmuş mu?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözcüklerin kullanıldığı ortama göre etkisinin değişebileceğine değinilmemiştir.

*D.5.3.Kitaptaki sözcüklerin etkisinin bireyin kullanım amacına (bilgilendirmek, eğlendirmek. ...) göre değişebileceği üzerinde durulmuş mu?*İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında sözcüklerin etkilerinin bireyin kullanım amacına göre değişebileceği üzerinde durulmamıştır.

E. Sözcük Öğretimi

E.1.Farklı yaklaşımlara yer verme

E.1.1.Kitapta kavram ve sözcük öğretimi hangi yaklaşımlara göre (şartlan-

ma, tanımlama, sınıflama...) ele alınmış?

İncelenen 8. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında tanımlama ve anlamlı hale getirme yaklaşımları kullanılmıştır. Şartlanma, aktarma, bağlam, genelleme, belirginleştirme, ayırt etme, tanımlama, anlamlı hale getirme, sınıflandırma gibi kavram ve sözcük öğretimi yaklaşımlarından yararlanılmamıştır.

E.1.2.Kitaptaki kavram ve sözcük öğretimi farklı yaklaşımlara göre gerçekleştirilmiş mi?

Yıldız vd.'nin (2008) belirttiği kavram ve sözcük öğretimine yönelik 9 farklı yaklaşımdan yalnızca ikisinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Üçüncü alt problem: 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları sözcüksel görünüm bağlamında sistemli bir izlemeyle oluşturulmuş mudur?

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarından elde edilen veriler bağlamında; bu kitaplarda sözcük ve kavram öğretimine yönelik sistemli bir izlencenin olmadığı belirlenmiştir.

Kitaplarda kavramlaştırmaya yer verilmezken, kullanılan sözcüklerin sıklıklarında ve öğretimlerinde düzenli bir çalışma yapılmamıştır. Farklı metin türlerinde kullanılan sözvarlıkları örneklendirilmemiş, sözdizimine, sözcüklerin kullanımına, sözcük öğretimine ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmamıştır. Sözcük öğretiminde yalnızca iki yaklaşımdan yararlanıldığı belirlenmiştir.

Tartışma Ve Sonuç

Bu araştırma, Türkçe ders ve çalışma kitaplarında kullanılan sözvarlığı öğelerinin kullanımlarının ve öğretimlerinin sistemli bir izlemeyle oluşturulup oluşturulmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu problem durumuna ait alt problemlere göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

İncelenen kitaplar Güneşli'nin (2011) beş ana başlıkta, 18 alt başlıkta belirlediği sözcüksel görünüme ilişkin ölçütler doğrultusunda ele alınmıştır. 18 alt başlıktan 6'sı incelenen kitaplarda bulunurken, 9 alt başlık incelenen kitaplarda belirlenmemiştir. 3 alt başlık ise kısmen belirlenmiştir. Demirel (2007)'e göre, anadili bilincinin kazandırılmasında doğru ve düzgün Türkçe ile yazılmış ders kitapları çok önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, incelenen ders ve çalışma kitaplarının sözcüksel görünümlerinden hareketle, doğru ve düzgün bir Türkçe ile yazıldığını söyleyebilmek güçtür.

İncelenen çalışma kitabında %32 oranında sözcük öğretimine yönelik etkinlik belirlenmiştir. Sözcük ve kavram ayrımı iki etkinlikte belirlenmiştir; ancak kavramlaştırmaya yer verilmemiştir. İncelenen kitaplarda metinler bağlamında yabancı sözcük oranı %13 olarak belirlenmiştir. Bu, azımsanmayacak bir orandır. Aslan (2006) 1. ve 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin başı ve metin sonu sorularını Türkçe olmayan sözcük kullanımı açısından değerlendirdiği çalışmasında, kitaplardaki yabancı sözcük kullanma oranını % 4.5 olarak belirlemiştir; ancak bu çalışma-

da, 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 19 metinden yola çıkılarak incelenen ders kitabındaki metinlerde kullanılan yabancı sözcük oranı %13 olarak belirlenmiştir. İncelenen kitapta yalnızca bir sözcüğün Türkçedeki karşılığı sunulmuştur. İncelenen metinlerdeki sözcük sayıları aşamalı biçimde arttırılmamıştır. Metinlerde geçen 4 yabancı ifadenin ise okunuşları parantez içinde gösterilmiştir. Öğrencilerin sözcüklerin anlamlarını kestirmelerine anlamı tahmin etme ve anlam eşleştirme yoluyla olanak sağlanmıştır ve bu etkinlikler %14 oranındadır.

Güneş'e (2002: 73) göre; öğrenciler, söz konusu kitaplarda karşılaştıkları yeni sözcüklerinin anlamlarını yavaş yavaş öğrenir, belleklerine yerleştirir ve kullanmaya başlarlar. İncelenen çalışma kitabındaki etkinliklerin %15,8'inde öğrencilerin sözcüğün anlamına yönelik yorum ve açıklama yapmaları sağlanmıştır. %12,6 oranındaki etkinlikte ise öğrencilerin yeni öğrendikleri sözcükleri kullanmalarına olanak sağlanmıştır. Belirlenen oranların yeterli düzey ve çeşitlilikte olmaları görülmüştür.

Ediger (2002) çocuğun gelişim düzeyi ile uyumlu, öğrenciyi motive edecek, onun ihtiyaçlarına uygun sözcüklerin öğretilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Çotuksöken'e (2000: 9) göre; ders kitaplarındaki metinler hazırlanmadan önce her sınıfta kaç kelimenin öğretileceği liste biçiminde belirlenir. Bugüne değin Türkçe ders kitaplarında böyle bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Akyol'a (2006: 197) göre ise ilköğretim çağındaki çocukların kullandıkları sözcüklerin derlenmesi ve metinlerin bu derlenen sözcüklerle hazırlanması gibi çalışmaların yok denecek kadar az olması, sözcük öğretimi alanında önemli bir eksikliklerdir. İncelenen Türkçe ders kitabındaki metinler bağlamında en sık ve en az yinelenen sözcükler belirlenmiştir; ancak bu sözcüklerin öğretilmesine yer verilmediği ve yinelenmelerin bilinçli bir izlenmeyele oluşturulmadığı görülmüştür.

İmgelem durumuna görelilik, sözcüklerin oluşturduğu tasarımlar ve somut-soyut sözcük ayırımı bağlamında incelenmiştir; ancak imgelem durumuna göre bir uygulama belirlenememiştir.

Kitapta anlamı bilinmeyen sözcüklerin hangi sözcükleri çağrıştırdığını sorgulayan, çağrışım durumuna görelilik başlığında iki etkinlik belirlenmiştir.

İncelenen Türkçe ders ve çalışma kitabında 199 deyim, 32 atasözü belirlenmiştir. Atasözü sayısı deyimlere oranla az kabul edilebilir; ancak atasözlerinin ders kitaplarındaki sayılarına yönelik diğer çalışmalar incelendiğinde belirlenen atasözü sayısının diğer çalışmalara oranla yüksek olduğu gözlenmiştir. Keklik (2010) sekiz ders kitabında 120 atasözü; Yalçın (2005) iki ders kitabında 2 atasözü; Işık (2009) dört ders kitabında 2 atasözü; Arslan (2006) ise üç farklı ders kitabında 28 atasözü belirlemiştir. Yıldız (2008) beş ders kitabında hiç atasözü belirleyememiştir. Kitaptaki sözcüklerinin anlamsal ve biçimsel özellikleri sunulmamıştır.

Kitaplarda sesletime yönelik çalışmalara, ses üstü birimlerin incelenmesine yönelik alıştırmalara yer verilmemiştir. Sözcüklerin biçimlerini incelemeye yönelik 4 etkinlik belirlenmiştir.

Sözdizimsel bağlamda sözcüklerin kullanıldığı tümceler bağlamından ayrı ele alındığı belirlenmiştir.

Anlam bakımından 5 etkinlikte mecaz- gerçek anlam belirleme, 4 etkinlikte kişileştirme, deyim aktarması, benzetme anlam olayları, 3 etkinlikte ise eş- zıt anlam ilişkisine yönelik çalışmalar belirlenmiştir.

Sözcüklerin kullanımlarının bireyin kullanım amacı ve yerine göre değişeceği üzerinde durulmamıştır ve sözcükler bağlam dışında değerlendirilmiştir.

İncelenen çalışma kitabında yalnızca iki farklı yaklaşım kullanılmıştır. Bunlar, tanımlama ve anlamlı hale getirmedir. Flood'a (2003: 936) göre sözcük öğretimi sürecinde hazırda edinilmiş sözcüklerle, geçmiş bilgilerle ilişkilendirilmeden sözcük dağarcığının gelişmesi ve ilerlemesi mümkün değildir. İncelenen çalışma kitabında yalnızca iki yaklaşımdan yararlanılması yeterli değildir. Kullanılacak yaklaşımların çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın sonucunda; incelenen Türkçe ders ve çalışma kitabının sözcüksel görünüm bağlamında özenli bir çalışmanın ürünü olmadığı görülmüştür. İncelenen kitaplarda, soyut kavram ve sözcüklere yer verilmemiş; anlamı bilinmeyen sözcükler, öğrencinin karmaşık durumları çözebilme yetisini kullanabileceği ve geliştirebileceği biçimde sunulmamış; anlamı bilinmeyen sözcüklerin sayısı aşamalı olarak arttırılmamıştır. Türkçe derslerinin işleniş sürecinde başat araç- gereçler olan Türkçe ders ve çalışma kitaplarının daha özenli bir çalışmanın ürünü olması beklenmektedir. Türkçe ders ve çalışma kitapları, işinin uzmanı kişilerce, anadili geliştirme amacına hizmet edecek özen ve duyarlılıkta yazılmalıdır. Özellikle bu kitaplarda kullanılan dil, sözcükler bağlamında bilimsel çalışmalarla desteklenerek, sistemli bir biçimde oluşturulmalıdır. Böylelikle anadili eğitimi ve öğretimi süreci araç- gereçleriyle öğretmeni ve öğrenciyi doğru yönlendirebilir nitelikte olabilir; eğitim- öğretim programındaki amaç ve kazanımlarını gerçekleştirebilir.

KAYNAKÇA

- ADALI, O. (2004) *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- AKSAN, D. (2003) *Her Yönüyle Dil- Anaçizgileriyle Dilbilim*, Ankara: TDK Yayınları.
- AKYOL, Ö. A. (2006) *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ARSLAN KUTLU, H. (2006) "*MEB İlköğretim 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Sözvarlığı Açısından Değerlendirilmesi*", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ASLAN, C. (2006) "Türkçe Ders Kitaplarında "Türkçe Olmayan Sözcükler" in Kullanımı Üzerine Bir İnceleme", *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, (133), 7-19.
- BAŞKAN, Ö. (2003) *Bildirışim*, İstanbul: Multilingual Yayıncılık.

- BÖREKÇİ, M. (1999) “Türkçe Öğretiminin Yüzeysel Yapıyı Esas Alan Yaklaşımı ve Bunun Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 77, 27- 35.
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (2000) “Türkçe ve Edebiyat Ders Kitapları Nasıl Olmalı?”, *Milliyet Sanat Dergisi*, 487, 9, 7- 10.
- ÇOTUKSÖKEN, B. (2003) *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- DEMİREL, Ö. VE KIROĞLU, K. (2005) *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DEMİREL, Ö. (2007) *Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını. (<http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2277/unitel10.pdf> adresinden 25.12.2012 tarihinde erişilmiştir.)
- EDİGER, M. RAO, D. B. (2002) “Vocabulary Development and the Curriculum”, *Psychology and Curriculum*. (ss. 183-185) 13. 05. 2009 tarihinde, [http://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=2MacO3FJaSQC&oi=fnd&pg=PP13&dq=2.%09ED%C4%B0GER,+M.\(2002\).+Vocabulary+Development+and+the+Curriculum.&ots=gjBu3kS8XQ&sig=axm6BatsX_NmQ6nSehK9oFpqjeY#PPA183,M1](http://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=2MacO3FJaSQC&oi=fnd&pg=PP13&dq=2.%09ED%C4%B0GER,+M.(2002).+Vocabulary+Development+and+the+Curriculum.&ots=gjBu3kS8XQ&sig=axm6BatsX_NmQ6nSehK9oFpqjeY#PPA183,M1) adresinden erişilmiştir.
- ERGENÇ, İ. (2002) *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- FLOOD, J. (2003) *Handbook of Research on Teaching The English Language Arts*, Mahwah: L. Erlbaum Associates.
- GÜNEŞ, F. (2002) *Ders Kitaplarının İncelenmesi*, Ankara: Ocak Yayınları.
- GÜNEYLİ, A. (2011) *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Sözcüksel Görünümü Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* (ed. Hakan Ülper). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- IŞIK DEMİR, A. (2009) “Yeni Programa Göre Hazırlanmış İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları ve Bu Kitaplardaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Uygunluğu”, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KEKLİK, S. (2010) “Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Atasözleri ve Özyiğmeler Açısından İncelenmesi”, *Türkçe Öğretiminde Güncel Tartışmalar*, Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları.
- KILIÇ, A. VE SEVEN, S. (2006) *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- KOCAMAN, A. (1983) “Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler”, *Türk dili dil öğretimi özel sayısı*, 379- 380.
- MEB (1995) “Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği”, *Tebliğler Dergisi*, 2434.
- MEB (2006) *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (6, 7, 8. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- ÖZBAY, M. (2000) *Öğretmen Görüşlerine Göre Ankara Merkez İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- ŞAHİN, D. (2011) *İlköğretim Türkçe 8 ders ve çalışma kitabı*, İstanbul: Tav yayınları.

- UR, P. (1996) *A course in language teaching: Practice ∞Theory*, Cambridge: University Press.
- UZUN, L. (2010) “*Kavram ve Sözcük Öğretimi Üzerine Notlar I-V*”, <http://www.okuloncesiform.com/c-dil-ve-kavram-gelisimi/506-kavram-ve-sozcuk-ogretimi-uzerine-notlar.html> adresinden 18 Aralık 2012 tarihinde erişilmiştir.
- ÜLGEN, G. (2004) *Kavram Geliştirme*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- SOLAK, M. VE YAYLI, D. (2009) “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, II, 9, 444- 453.
- VARDAR, B. (2002) *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- YALÇIN, S. K. (2005) “*İlköğretim 1. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözvarlığı Unsurlarının Eğitsel Açıdan Değerlendirilmesi*”, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIZ, N. (2008) “*Muğla İlköğretim Okullarının 1,2,3,4,5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Kelime ve Kelime Gruplarının Davranış Değişikliği Oluşturmasına Yönelik Katkıları*”, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIZ, C., OKUR, A., ARI, G. VE YILMAZ, Y. (2008) *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.